

УДК 792.09:37

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-1-15>

Ігор БОРИС,

orcid.org/0000-0002-4301-5996,

*Заслужений діяч мистецтв України,
професор кафедри майстерності актора
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) teatralhdak@ukr.net*

Світлана ФЄВРАЛЬОВА,

orcid.org/0000-0002-1595-825X

*викладач
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) fevralyova.swet2015@gmail.com*

Вікторія (Ніка) ХВОРОСТЕНКО,

orcid.org/0009-0006-0913-7363

*театрознавець, методист
Харківської спеціалізованої музично-театральної бібліотеки
(Харків, Україна) art.theater.criticism@gmail.com*

АКТОР У ТЕАТРІ НЕРЕАЛІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ: ТЕОРІЯ І ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МАЙСТЕРНІ ТЕАТРАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (ЕКМАТЕДОС)

Статтю присвячено комплексному театрознавчому осмисленню нереалістичного театру як особливої художньої та педагогічної системи, в межах якої формуються специфічні принципи акторської майстерності, відмінні від традиційної психологічно-реалістичної парадигми. У центрі дослідження перебуває проблема підготовки актора до роботи з нереалістичною драматургією – театром абсурду, театром парадоксу, екзистенціальними та умовно-символічними сценічними формами, що вимагають переосмислення базових уявлень про сценічне існування, образ, емоцію та тілесну присутність актора.

На матеріалі багаторічної діяльності Експериментальної майстерні театральних досліджень (ЕКМАТЕДОС), що функціонує на базі факультету сценічного мистецтва Харківської державної академії культури, у статті здійснено спробу поєднати теоретичні положення сучасного театрознавства з емпіричним аналізом реальної педагогічної та творчої практики. Особливу увагу приділено визначенню нереалістичного театру як цілісної художньої системи зі своєю внутрішньою логікою, естетикою та специфічними вимогами до акторського мислення.

У дослідженні розкрито поняття актора нереалістичного театру як носія особливого типу сценічної свідомості, здатного функціонувати в умовному, парадоксальному, метафоричному просторі вистави. Проаналізовано трансформацію традиційних категорій акторської гри – переживання, дії, характеру – в контексті нереалістичної драматургії, де персонаж постає не як психологічно завершений образ, а як знак, стан або філософська конструкція. Наголошено на ключовій ролі тіла, голосу, ритму, паузи та сценічної концентрації як автономних смислотворчих елементів.

Окремий розділ статті присвячено аналізу ЕКМАТЕДОС як експериментальної педагогічної лабораторії, що реалізує міждисциплінарний підхід до підготовки актора, поєднуючи театральну педагогіку з філософією, психологією та культурологією. Розглянуто принципи лабораторності, довіри, рефлексії та поступового звільнення від стереотипів реалістичної гри, які визначають специфіку навчального процесу в майстерні.

Наукова новизна статті полягає у введенні до театрознавчого дискурсу систематизованого аналізу практичного досвіду роботи з актором у нереалістичному театрі та у теоретичному обґрунтуванні експериментальних майстерень як важливих інноваційних осередків сучасної акторської освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані у подальших наукових розвідках, присвячених проблемам акторської майстерності, а також у практиці викладання сценічних дисциплін у закладах вищої мистецької освіти.

Ключові слова: *нереалістичний театр, акторська майстерність, театр абсурду, театр парадоксу, експериментальна театральна педагогіка, актор як дослідник, сценічне існування, екзистенціальна драматургія, ЕКМАТЕДОС.*

Ihor BORYS,*orcid.org/0000-0002-4301-5996**Honored Artist of Ukraine,**Associate Professor at the Department of Actor's Skills**Kharkiv State Academy of Culture**(Kharkiv, Ukraine) teatralhdak@ukr.net***Svitlana FEVRALOVA,***orcid.org/0000-0002-1595-825X**Lecturer**Kharkiv State Academy of Culture**(Kharkiv, Ukraine) fevralyova.swet2015@gmail.com***Victoriia (Nika) KHVOROSTENKO,***orcid.org/0009-0006-0913-7363**Theater Scholar, Methodologist**Kharkiv Specialized Music and Theater Library,**(Kharkiv, Ukraine) art.theater.criticism@gmail.com*

ACTOR IN NONREALISTIC THEATRE: THEORY AND PEDAGOGICAL PRACTICE OF THE EXPERIMENTAL WORKSHOP FOR THEATRICAL RESEARCH (EKMATEDOS)

The article is devoted to a comprehensive theatrical study of nonrealistic theatre as a distinct artistic and pedagogical system. Within this system, specific principles of acting skills are formed that differ from the traditional psychological-realistic paradigm. The study focuses on the challenge of training actors to work with nonrealistic dramaturgy, including the theatre of the absurd, theatre of paradox, existential theatre, and conventional-symbolic stage forms. These forms require a rethinking of fundamental concepts of stage existence, character construction, emotion, and the actor's bodily presence.

Based on the long-term activities of the Experimental Workshop for Theatrical Research (EKMATEDOS, Ukrainian acronym), operating within the Faculty of Stage Arts at the Kharkiv State Academy of Culture, the article combines theoretical propositions of contemporary theatre studies with an empirical analysis of pedagogical and creative practice. Particular attention is given to defining nonrealistic theatre as a holistic artistic system with its own internal logic, aesthetics, and specific requirements for the actor's mindset.

The study explores the concept of the nonrealistic theatre actor as a bearer of a specific type of stage consciousness, capable of functioning within the conventional, paradoxical, and metaphorical space of performance. The transformation of traditional acting categories – experience (perezhivanie), action, and character – is analyzed in the context of nonrealistic dramaturgy, where the character appears not as a psychologically complete image, but as a sign, a state, or a philosophical construct. The key roles of body, voice, rhythm, pause, and stage concentration are emphasized as autonomous meaning-producing elements.

A separate section of the article is devoted to the analysis of EKMATEDOS as an experimental pedagogical laboratory that implements an interdisciplinary approach to actor training, integrating theatre pedagogy with philosophy, psychology, and cultural studies. The principles of laboratory work, trust, reflection, and the gradual liberation from the stereotypes of realistic acting, which shape the specificity of the educational process within the workshop, are examined.

The scientific novelty of the article lies in introducing a systematized analysis of practical experience in working with actors in nonrealistic theatre into scholarly discourse, as well as in providing a theoretical justification for experimental workshops as essential innovative platforms in contemporary acting education. The research materials may be used in further academic studies of acting theory and in the practice of teaching stage disciplines in higher arts education institutions.

Key words: *non-realistic theatre, acting skills, theatre of the absurd, theatre of paradox, experimental theatre pedagogy, actor as researcher, stage existence, existential drama, EKMATEDOS.*

Постановка проблеми. У сучасному театральному мистецтві нереалістичні форми сценічного мислення – театр абсурду, театр парадоксу, екзистенціальна та умовно-символічна драматургія – посідають дедалі вагоміше місце як у творчій практиці, так і в академічному дискурсі. Водночас система професійної підготовки актора в закладах вищої мистецької освіти в більшості випадків і надалі ґрунтується на

методологічних засадах психологічного реалізму, що не завжди відповідає художнім вимогам нереалістичного театру. Така диспропорція між сучасними сценічними практиками та усталеними педагогічними моделями зумовлює низку теоретичних і практичних суперечностей у сфері акторської освіти.

Проблема полягає у відсутності систематизованого театрознавчого осмислення специфіки

акторської майстерності в нереалістичному театрі як цілісної художньо-педагогічної системи. Існуючі наукові розвідки переважно зосереджуються на аналізі драматургії або філософських засад театру абсурду, залишаючи поза увагою питання практичної підготовки актора до роботи в умовній, метафоричній та парадоксальній сценічній реальності. У результаті педагогічні методики, що формуються в межах експериментальних театральних майстерень, здебільшого функціонують поза широким науковим контекстом і не інтегруються у загальну систему театральної освіти.

Особливої актуальності набуває проблема фіксації та теоретичної концептуалізації практичного досвіду експериментальних лабораторій, які працюють з нереалістичними формами театру. Відсутність належного наукового осмислення таких практик унеможливує їх повноцінне використання як інноваційних моделей підготовки актора та стримує розвиток альтернативних педагогічних підходів, здатних розширити межі традиційної реалістичної парадигми.

Таким чином, постає потреба у комплексному театрознавчому дослідженні, спрямованому на виявлення специфіки акторської майстерності в нереалістичному театрі, а також на аналіз експериментальних педагогічних практик як важливого чинника формування сучасного актора. Саме в цій площині актуалізується звернення до досвіду Експериментальної майстерні театральних досліджень (ЕКМАТЕДОС) як репрезентативного прикладу поєднання теорії, педагогіки та сценічної практики в контексті нереалістичного театру.

Аналіз досліджень. Проблематика нереалістичного театру має ґрунтовне теоретичне підґрунтя в європейській і вітчизняній гуманітарній науці, однак ступінь її розробленості є нерівномірним залежно від дослідницького ракурсу. Найбільш опрацьованим залишається філософсько-естетичний та драматургічний аспекти театру абсурду й суміжних нереалістичних напрямів, тоді як питання акторської майстерності та педагогічних моделей її формування досі залишаються фрагментарними.

Концептуальне осмислення театру абсурду як окремого художнього феномену було започатковане в працях М. Ессліна, який визначив його як форму сценічного вираження екзистенційної кризи людини ХХ століття та звернув увагу на принципову відмову від традиційної логіки дії і характеру. Подальший розвиток цієї проблематики знайшов відображення у філософських і культурологічних дослідженнях, присвячених феномену абсурду та екзистенціалізму, зокрема

в статтях В. Ведмедева, О. Коляси, О. Рейди, де абсурд розглядається як онтологічна та світоглядна категорія.

В українському театрознавстві важливе місце посідають праці Є. Васильєва, в яких здійснено термінологічне розмежування понять «театр абсурду» та «театр парадоксу» і наголошено на багатовекторності нереалістичних сценічних практик. Ці дослідження заклали підвалини для подальшого аналізу нереалістичного театру як неоднорідного явища, однак зосереджувалися переважно на теоретичних і драматургічних аспектах.

Окремий пласт наукових праць пов'язаний з проблемами акторської майстерності та театральної педагогіки загалом. У працях А. Арто, П. Брука, Г. Крега сформульовано принципи альтернативного сценічного мислення, що відмовляється від натуралістичної імітації на користь умовності, знаковості та тілесної експресії. Водночас ці концепції мають переважно маніфестаційний або есеїстичний характер і не пропонують систематизованої педагогічної моделі підготовки актора до роботи саме в нереалістичному театрі.

Сучасні українські дослідження, присвячені акторській освіті в контексті нереалістичної драматургії, актуалізують проблему взаємодії екзистенційної філософії та сценічної практики, однак також зосереджуються переважно на теоретичному рівні. Практичний досвід експериментальних театральних лабораторій здебільшого залишається поза межами системного наукового аналізу або фіксується у форматі навчально-методичних матеріалів і кваліфікаційних робіт. Аналіз наукових джерел засвідчує наявність суттєвого дослідницького розриву між теоретичним осмисленням нереалістичного театру та практичними моделями підготовки актора до роботи в його умовах. Недостатньо розробленою залишається проблема експериментальних педагогічних майстерень як інноваційних осередків формування акторської майстерності поза межами реалістичної парадигми. Саме ця обставина зумовлює необхідність звернення до практичного досвіду Експериментальної майстерні театральних досліджень (ЕКМАТЕДОС) та його введення в ширший театрознавчий дискурс.

Мета статті – розкриття загальних концепцій та проблематики роботи в напрямі нереалістичного театру. Метою статті є комплексний театрознавчий аналіз нереалістичного театру як цілісної художньо-педагогічної системи на основі теоретичних концепцій та практичного досвіду ЕКМАТЕДОС. Завданням дослідження є виявлення

ключових принципів акторської майстерності в нереалістичному театрі, окреслення педагогічних стратегій їх формування та визначення місця експериментальних майстерень у сучасній системі театральної освіти.

Стаття прагне зафіксувати принципи роботи нереалістичного театру як ефективного засобу рефлексії на актуальні та складні теми, корисного як для академічної спільноти, так і для практиків. Важливим є розкриття принципів підготовки актора в умовах «нереалістичної» естетики та розгляд психофізики виконавця та його взаємодії з абстрактними чи символічними формами. Також метою є переосмислення статусу театральної майстерні і дослідження її не просто як навчального класу, а як інноваційної лабораторії і місця, де теорія і практика перебувають у безперервному живому синтезі, народжуючи нові знання. Дослідження має чіткий практичний вектор. Запропоновані методичні рекомендації покликані стати інструментом модернізації акторської освіти, допомагаючи педагогам та акторам впевнено опанувати складний і багатогранний світ нереалістичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття нереалістичні форми театального мислення остаточно утверджуються як самостійний і повноцінний художній напрям, що потребує окремого театрознавчого осмислення. Театр абсурду, театр парадоксу, екзистенціальна та інші нереалістичні драматургічні системи формують специфічну модель сценічного існування, яка принципово відрізняється від психологічно-реалістичної парадигми. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема акторської майстерності: традиційні педагогічні підходи виявляються недостатніми для роботи з умовною, символічною, метафоричною природою нереалістичного театру.

Сучасне українське театрознавство дедалі активніше звертається до аналізу експериментальних практик, у межах яких виробляються альтернативні методики підготовки актора. Однією з таких практик є діяльність Експериментальної майстерні театральних досліджень (ЕКМАТЕДОС), що функціонує на базі факультету сценічного мистецтва Харківської державної академії культури. Багаторічний досвід цієї майстерні становить цінний емпіричний матеріал, який дозволяє не лише описати специфіку навчального процесу, а й сформулювати ширші теоретичні узагальнення щодо природи акторської творчості в нереалістичному театрі.

В експериментальній майстерні театральних досліджень «ЕКМАТЕДОС» застосову-

ється унікальний метод ПАСВІС, що передбачає паралельне існування у середовищі вистави або кінофільму та системний підхід до техніки й технології сценічного втілення. Метод включає поняття ЗОНЕРІС – зону енергетичного існування, та ЕМЕНІМ – емоційно-енергетичні імпрровізації, а також терміни «чистий простір», «емоційно-енергетичне шатро», «матеріалізоване ядро». На початковому етапі роботи з літературно-художнім джерелом проводяться тренінги з очищення фізичного та психоемоційного організму актора й режисера, здійснюється аналіз джерела та його сценічне або кінотворче втілення.

Нереалістичний театр формується на перетині філософських, естетичних та культурних пошуків ХХ століття. Його світоглядною основою стають ідеї екзистенціалізму, абсурду, парадоксу, заперечення лінійної причинно-наслідкової логіки та стабільної ідентичності персонажа. На відміну від реалістичної традиції, що орієнтується на імітацію життєподібної поведінки та психологічну мотивацію, нереалістичний театр пропонує модель сценічної дійсності, в якій домінують умовність, метафора та знаковість. Важливість цього напрямку підкреслює дослідник В. Ведмедєв. У своїй статті він зазначає наступне: «Поняття відтворення екзистенційності, сюрреалістичності, парадоксальності та абсурдності не було серед основних у театральному мистецтві, але практичне зацікавлення постановників не лишило цей напрямок професійної уваги» (Ведмедєв, 2012: 6).

Драматургія нереалістичного спрямування часто характеризується фрагментарною структурою, розмитістю сюжету, порушенням логіки часу й простору, специфічною мовою, насиченою повторами, паузами, мовними зсувами. У таких умовах змінюється сама природа сценічного образу: персонаж перестає бути психологічно завершеним типом і постає як носій ідеї, стану, екзистенційного запитання. Про це пише і О. Коляса в своєму тексті «Онтологія знань про абсурд у гуманітарній науці». Особливо важливе зауваження щодо драматургів, які за думкою автора: «не виражають ні співчуття, ні обурення вчинками героїв, а місце та час дії в таких творах часто залишаються невизначеними та абстрактними» (Коляса, 2013: 7).

Відповідно, актор у нереалістичному театрі працює не з «характером» у традиційному розумінні, а з багаторівневою структурою смислів. Однією з ключових вимог до актора в нереалістичному театрі є здатність до переходу від реалістичного способу існування до умовної, парадоксальної сценічної форми. Цей перехід не є одномоментним і потребує цілеспрямованого

педагогічного супроводу. Актор має навчитися функціонувати в «паралельному світі» вистави, де звичні закони логіки, психології та фізичної правдоподібності або трансформуються, або свідомо порушуються.

Після оволодіння основами реалістично-психологічного методу студенти кафедри майстерності актора Харківської державної академії культури переходять до опанування системи емоційно-енергетичних імпрровізацій (ЕМЕНІМ). Цей теоретико-практичний комплекс, інтегрований у ПАС-ВІС, вимагає глибокої особистісної залученості, концентрації та високого рівня свідомої тілесної координації, а також довіри до процесу й відкритості до новітніх методологічних підходів професійної підготовки актора.

Робота з абсурдом і метафорою вимагає від актора особливого рівня внутрішньої концентрації та свідомого контролю над сценічною дією. Емоційність у нереалістичному театрі не заперечується, проте вона набуває іншого характеру: замість безпосереднього «переживання» актуалізується принцип демонстрації стану, знакової фіксації емоційного імпульсу. Тіло, голос, пауза, ритм стають самостійними носіями смислу.

Актор нереалістичного театру постає як дослідник, який експериментує з власною психофізикою, мовою та присутністю на сцені. Його завдання полягає не в ілюстрації тексту, а в створенні сценічної структури, здатної транслювати складні філософські й екзистенційні ідеї. Схожі думки бачимо в книзі П. Брука «Жодних секретів: думки про акторську майстерність і театр» (Брук, 2005: 2).

Діяльність Експериментальної майстерні театральних досліджень (ЕКМАТЕДОС) ґрунтується на принципі лабораторності, що передбачає поєднання навчального процесу з постійним художнім і науковим пошуком. Майстерня функціонує не як традиційний навчальний курс, а як відкритий дослідницький простір, у межах якого апробуються нові методи роботи з актором у контексті нереалістичного театру. Педагогічна модель ЕКМАТЕДОС передбачає міждисциплінарний підхід: акторська підготовка інтегрує елементи філософії, психології, культурології, теорії театру. Така інтеграція дозволяє студентам усвідомити художні завдання не лише на інтуїтивному, а й на концептуальному рівні. Важливим принципом є формування довіри між учасниками процесу, що створює умови для глибоких творчих експериментів.

У межах майстерні особлива увага приділяється розвитку неординарного мислення, здатності до рефлексії та самоаналізу. Актор поступово звільняється від стереотипів реалістичної гри й освоює

нові форми сценічної присутності, орієнтовані на умовність і символічність. Практика ЕКМАТЕДОС демонструє, що ефективна робота з актором у нереалістичному театрі потребує чітко структурованої, але водночас гнучкої методики. До ключових принципів належать: розвиток концентрації та уваги, робота з ритмом і паузою, дослідження меж між тілесною дією та внутрішнім імпульсом, освоєння символічної дії.

Професія актора є унікальною тим, що поєднує в собі глибину самопізнання, пластичність тілесного інструменту, світоглядну гнучкість і здатність до багатовимірного перевтілення. Актор не просто виконує роль – він досліджує природу людського існування, втілюючи її через власне тіло, голос, емоції, мислення і нервову систему. Його організм стає живим носієм художньої ідеї, здатним передати як психологічні нюанси персонажа, так і культурно-історичний контекст епохи. Така багатогранність, що охоплює як внутрішню анатомію, так і зовнішню соціальну взаємодію, не має аналогів в інших професіях, роблячи актора не лише виконавцем, а й дослідником, транслятором і творцем людського досвіду в мистецькому просторі.

У студентських виставах майстерні «ЕКМАТЕДОС» реалізується постійний пошук нової сценічної мови та оволодіння актуальними техніками створення сценічного й кінообразу. Ці експериментальні практики знаходять відображення не лише у навчальному процесі, а й у фестивальному та публічному діяльності майстерні. Найсвіжішим практичним результатом діяльності ЕКМАТЕДОСу стала відеOVERсія постановки «Інші» (2023/2024 навчальний рік), створена за драмою Ж.-П. Сартра «За зачиненими дверима» студентами кафедри майстерності актора ХДАК.

Важливим є також поступовий характер навчання: актор має пройти шлях від усвідомлення власних обмежень до відкриття нових можливостей сценічного мислення. Практичні вправи спрямовані не на механічне відтворення форм, а на формування внутрішньої готовності до експерименту. У цьому сенсі нереалістичний театр виступає не лише як художній напрям, а як спосіб пізнання людини та її місця у світі.

Висновки. Нереалістичний театр постає як складна й багатовимірна художня система, що потребує спеціальної акторської підготовки та відповідного педагогічного інструментарію. Досвід ЕКМАТЕДОС засвідчує, що експериментальні майстерні можуть виконувати функцію інноваційних науково-педагогічних лабораторій, у межах яких формується новий тип актора – актора-дослідника.

Уведення практичного досвіду нереалістичного театру в науковий обіг дозволяє розширити традиційні уявлення про акторську майстерність і сприяє подальшому розвитку театральної освіти. Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленим аналізом конкретних сценічних експериментів та міждисциплінарним осмисленням природи нереалістичного сценічного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арто А. Театр і його Двійник. / пер. з франц. С. Снігур ; наук. ред. С. Тримбач. Львів : Літопис, 1996. 208 с.
2. Брук П. Жодних секретів: думки про акторську майстерність і театр. / пер. з англ. Я. Винницької, О. Матвієнко; післямова Б. Козака. Львів : Сучасність, 2005. 160 с.
3. Васильєв Є. М. «Театр абсурду» та «Театр парадоксу»: проблеми термінології. Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. 2005. Вип. 22. С. 186–189.
4. Васильєв Є. М. Структурні зміни та жанрові трансформації сучасного драматичного тексту. Брехтівський часопис (Brecht-Heft) : статті, есе, переклади. 2016. № 5. С. 77–81.
5. Васильєв Є. М. Сучасна драматургія : жанрові трансформації, модифікації, новації : монографія. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2017. 532 с.
6. Ведмедєв В. М. Екзистенціальна сутність абсурдного. Гілея: науковий вісник. 2012. № 60. С. 311–316.
7. Коляса О. В. Онтологія знань про абсурд у гуманітарній науці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Лінгвістика. 2013. Вип. 19. С. 60–65.
8. Крег Г. Про мистецтво театру. Київ : Мистецтво, 1974. 320 с.
9. Рейда О. А. Основні характерні риси та жанрово-стилістичні особливості драматургії «театру абсурду». *Philology in EU countries and Ukraine at the modern stage : International scientific and practical conference (Baia Mare, Romania, Dec. 21–22, 2018)*. Baia Mare : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. С. 143–145. DOI: 10.30525/948-9934-571-71-8_38
10. Esslin M. *The Theatre of the Absurd*. 3rd ed. London : Bloomsbury Academic, 2014. 432 p. (Bloomsbury Revelations). DOI: 10.5040/9781472592101

REFERENCES

1. Arto A. (1996) *Teatr i yoho Dviinyk*. [The Theater and its Double] Lviv: Litopys. 208. [in Ukrainian].
2. Bruk P. (2005) *Zhodnykh sekretiv: dumky pro aktorsku maisternist i teatr*. [No secrets: thoughts on acting and theater] Lviv: Suchasnist. 160. [in Ukrainian].
3. Vasyliiev Ye. M. (2005) «Teatr absurdu» ta «Teatr paradoksu»: problemy terminolohii. [«Theatre of the Absurd» and «Theatre of Paradox»: terminology problems] *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka, Zhytomyr*, 22. 186–189. [in Ukrainian].
4. Vasyliiev Ye. M. (2016) *Strukturni zminy ta zhanrovi transformatsii suchasnoho dramatychnoho tekstu*. [Structural changes and genre transformations of modern dramatic text] *Brekhtivskiy chasopys (Brecht-Heft): statyi, ese, pereklady*, 5. 77–81. [in Ukrainian].
5. Vasyliiev Ye. M. (2017) *Suchasna dramaturhiia: zhanrovi transformatsii, modyfikatsii, novatsii: monohrafiia*. [Modern drama: genre transformations, modifications, innovations: a monograph] Lutsk: PVD «Tverdynia». 532. [in Ukrainian].
6. Vedmediev V. M. (2012) *Ekzystentsialna sutnist absurdnoho*. [The existential essence of the absurd] *Hileia: naukovyi visnyk*, Kyiv, 60. 311–316. [in Ukrainian].
7. Koliasa O. V. (2013) *Ontolohiia znan pro absurd u humanitarnii nautsi*. [Ontology of knowledge about the absurd in the humanities] *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Linhvistyka*, Kherson, 19. 60–65. [in Ukrainian].
8. Kreh H. (1974) *Pro mystetstvo teatru*. [On the Art of the Theatre] Kyiv: Mystetstvo. 320. [in Ukrainian].
9. Reida O. A., Katsalap A. I. (2018) *Osnovni kharakterni rysy ta zhanrovo-stylistychni osoblyvosti dramaturhii «teatru absurdu»*. [Main characteristics and genre-stylistic features of the «theatre of the absurd» drama] *Philology in EU countries and Ukraine at the modern stage: International scientific and practical conference (Baia Mare, Romania, Dec. 21–22, 2018)*. Baia Mare: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 143–145. DOI: 10.30525/948-9934-571-71-8_38 [in Ukrainian].
10. Esslin M. (2014) *The Theatre of the Absurd*. 3rd ed. London: Bloomsbury Academic. 432. DOI: 10.5040/9781472592101

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025